

ז'יל סופרוויל

הציפור

צפור, מה את מחפשת, מעופפת מעל ספרי הכל זר לך בחדר הזה הצר.

- אני לא מפירה את החדר שלך, רחוקה ממך מעולם לא נטשתי את חרשי, אני על העץ שבו הסתרתי את קני, הכן אחרת את כל מה שקורה לך, שכח צפור.

- אבל אני רואה מקרוב את טפריך, את מקורך.

- ללא ספק אתה יכול לקרב מרחקים

- אם עיניך מצאו אותי זה לא באשמת

- אבל את נמצאת כי הרי את משיבה.

- אני משיבה לפחד שתמיד יש בי מפני האדם, אני מזינה את קטני, אין לי בלוי אחר.

הם הסוד שאני משמרת במעמקי אפולונית של עץ אשר האמנתי שדחיסותו היא כשל קירותיכם. עזב אותי על הענף שלי ושמר את מלותיך, אני חוששת ממחשבתך כמפני יריה.

- הרגיעני את לבך השומע אותי מתחת לנוצה.

- אבל איזו זועה הסתירה את הרך שלך האפל אה! הרגת אותי, אני נופלת מהעץ.

- אני צריכה להיות לבד, אפילו מבט של צפור ...

- אבל הרי הייתי רחוק, בעיני חרשותי הגדולות!

ז'יל סופרוויל - Jules Supervielle (1844-1960)

משורר וסופר צרפתי-אורוגואי. נולד באורוגואי להורים צרפתים, אשר מתו בילדותו המוקדמת בעת ביקור בצרפת, כנראה מכולרה, בשל שתיית מים מזוהמים. דודו ודודתו גידלו אותו באורוגואי ובגיל שלוש-עשרה נודע לו באקראי שאינם הוריו.

בצעירותו הגיע לפריס. בשל עניינו בשירה הומניסטית יותר שמר על ריחוק מהסוריאליסטים ומגישתם (בין השאר כתיבה אוטומטית ורודנותו של הלא מודע). עם זאת הכיר בחשיבותם של המודרניסטים ובחידושי הסוריאליזם. מרבית חייו עברו עליו בין שתי המולדות. בשיר 'הציפור' יש הדהוד של קורות חייו וכן של שורות ידועות של רסין וקורני תוך ויתור על החריזה הקלאסית.

ענת חנה לזרע

"ציור לי כבשה"

יקיר בן משה: את, לו היה לנו קלדינט, מוסד ביאליק 2013, 99 עמ'

בספר השירה את, לו היה לנו קלדינט מבצע המשוור יקיר בן משה סיבוב מרשים וכשיא הטבעיות מפנה את גבו אל האקזיסטנציאליסטי, אל הקיום העקר ואת פניו אל האסנציאליסטי, אל פוריות המשמעות.

"... כשהראש ריק מפל מה שהיה, מפל מה שאינה/ רק אז יש להסתובב." הוא מתיר חבלים בסוף השיר 'בבת אחת' (עמ' 42).

האבהות מביאה סיבותיה עמה ומציבה בפניו זווית ושדה ראייה חדשים: מעתה יקדיש מבטיו לעבר אחד: שני ילדיו. ישים פעמיו לצלילי רגשות מכוננים, יחדד את התודעה ויגדיר את האני דווקא באמצעות התמקדותו בראיית הזולת: "נולדו לי שנים, שאינני אני" ('חשבון פשוט', עמ' 15). יקבע את חירותו גם במסגרת גזרות: "תמיד מחדש: החפש נצח/ בהטית הראש, בעפעוף העין ובתנופת גפרור הלב/ הנתנו למרחקים/ כשהגוף מתלקח, בוער ודועך." (כמו לראשונה, עמ' 17). יהיה שמח וטוב לב: "יהבית שו, אור הירח/ מציף את הגוף ... בשעה שהלילה/ פורץ בכבי, מאשר, כל הטוב הזה שיך לזו" (האם בכל צריח מסתתר נסיך מאוהב, עמ' 14), כל זאת חרף היות ההורות פרח בעל חוחים או בובה מפלצתית, חרף רדיפת הראגה ונסיגת הזוגיות, שני יצורים פראיים.

לא רק שבן משה אינו עוצר את הזמן, הוא מחקה את פלא הבריאה, לא רק בהבאתו ילדים לעולם ובבריאת עולם לילדיו, למעשה הוא בורא את עצמו: "החלטנו להתחיל מחדש/ להשיב את התפוח אל העץ/ ... להחזיר את השמש אל התהו/ ואת הפחד אל הבהו -/ לגלגל מחדש סדרי עולם" (שלא לאבד את מטוטלת הבריאה, עמ' 21).

בספרו נתמך בן משה בהלך רוח קיומי-מהותי השורה בספר הנסיך הקטן של הסופר אנטואן דה סנט אכזופרי, בשיר המשמש מעין הקדמה לספר (קודם לשער הראשון) 'אגרוף יופי' (עמ' 7-8) הוא עושה זאת ביתר שאת ובקול העומק. בדומה לנסיך הקטן, גם הוא יוצא למסע רוחני המקרב אותו אל ההרדיות הרחק מעיני ציפיות, תבניות, כבלים ומוסכמות המאפיינים מבוגרים בראייתם את העולם, רק שהוא עושה דרכו במסגרת משפחתית, בעיקר הורית ולא במפגשים עם דמויות מדומיינות, אצלו הזולת הוא ילדיו. כך הוא פותח את השיר:

"כלם מצפים ממני לכתב שירים, להתעמל, לשוב ולגלגל תלתלים -/ ואני טוען שטוב לי ככה, כל עוד בני אומר 'פי אבא' / כשהוא מצליח להכניס את המוצץ לכיס המכנסים..."

האבהות פותרת איזה סוד מכוער, מפתח עמוקות לראות הנחבא בין קפלי, מצעידה פעמים אף מרקידה אותו פנימה בעודה מרתקת אותו לילדיו, לכיתו. אין היא התייצבות למשימה, לא נכונות למעורבות, לא היעדרות לסיוע, לא לקיחת חלק. יש כאן טבע העושה את שלו, שלם וחופשי בדבקותו, מחזר וגם מתמסר, מתקדש ומתמכה, לא במובן שהוא בולע את האני, נהפוך הוא - מכונן אותו.

"...אם תאלפני נהיה זקוקים האחד איש לרעהו: אתה תהיה בשבילי אחד ויחיד בעולם, ואף אני אהיה בעיניך אחד ויחיד בעולם כולו..." מנחיל השועל לנסיך הקטן שיעור באילוף. רק באמצעות אילוף יוכלו לרקום קשר, לראות ויותר מכך להבחין האחד בשני, להבריל, לייחד מכל דומיהם, להזדקק זה לזה. כשמבין הנסיך הקטן כי אולף בידי שושנה נפרד ממנו השועל: "הזמן שהקדשת לשושנתך הוא המשווה לה חשיבות כה רבה... לעולם ערב אדם לשלומו של אותו שהוא מאלפו. ערב אתה לשלום שושנה שלך".

ובן משה: "... לפני כמה ימים קטפתי לו שושנה והצבעתי על קפלי עלי הכותרת, שאינם דומים לדבר, גם לא לאלהים. השושנה הזו היא הסוד העמק של הטבע! יכול הייתי לומר לו, אבל שמחתי שלא הוספתי דבר לתחושת הראשוניות..." מאזן על כפות המאזניים אהבה (עצמית-לזולת). בין הנחלת עולמו והתהוות יחידנית של עולם ילדו מפלס נתיב שבו אין הוא עוד עיקר העיקרים, לא הרוח היחידה לדברים. אין במעשהו רפיון, יש בו שדרה.

פ. ג. לורקה

מספרדית: גלעד מאירי

אתנחתא של שעון

התישכתי
בסכר של זמן.
בברכת דממה
שלנה,
דממה לבנה,
טבעת נפלאה
במקום בו הנהרורים
התרסקו בתריסר המספרים
השחורים המרחפים.

בשעון של לורקה התרסקו המחוגים. הזמן לוקח פסק זמן ולא שוכח לרגע שאפילו שעון מקולקל צודק פעמיים ביום.

רוני סומק

עמם, אלא הרצון להתבוננת משותפת ותצפית אחודה ועם זאת לראיה ראשונית, בראשיתית, משוחררת ממילים, ממידע מוקדם מוכתב ומכתיב, כך מתקשרים וכך נקשרים. בן משה מקצין זאת בחן בשיר 'אבן השתייה' (עמ' 27):

"מִיכָאֵל, שְׁנֵינוּ יוֹדְעִים שְׁהֲרֻגְעִים / הַמְתוּקִים בְּיוֹתֵר
שְׁלָנוּ / מִתְקִימִים / כְּשֶׁאֵנוּ מְבִיטִים זֶה בְּזֶה וְעוֹשִׂים
קָקִי / דְּמָמָה, דָּבָר אֵינוֹ חוֹצֵה אֶת הַמְבֹטֵת הַמְעֻרְפֶּלֶת /
הַעֲקֵשׁ וְהַנְחֹלֵשׁ / הַנּוֹדֵק מִן הַפְּנִים הַמְתְּאֲדָמוֹת /
אֵנִי עַל הָאֶסְלָה, אֲתָהּ בְּעִגְלָה / שׁוֹתְקִים אֶחָד מִלְּמֹל
הַשָּׁנִי / הַבֵּית עוֹצֵר אֶת נְשִׁימָתוֹ"

כשלאחר מכן שניהם "שומעים את הכוהל הפלטי / מקנטטה 78 של פאה" משקף נאמנה הרצף (בעיני, זהו אינו מעבר חר מן הגשמי אל הרוחני) את תפקיד המוסיקה בספרו, בחייו. לדידו, המוסיקה (האם רק היא) יכולה לאלפו, לערוב לשלומנו. לה הכוח / הכישרון לברוא קשב משותף ותשומת לב אחודה הפטורים מכבלים, לשמור ולשמר את

שלמות השקט הנצרך, את הרמוניית הקשר בין האני לעצמי ובין האני לזולת. "בלי מלים / הצלילים סובבים אותנו / כמו חיות המקנאות בירח המשלם / זהר כחלחל מציף את הבית."

שם הספר (השורה האחרונה בשיר 'על גבו של בור', עמ' 84) הוא ציטוט מתוך מכתבו של מוצרט לאביו, לאופולד (4.11.1777). מעבר לעובדה שאני נוהגת לדמות את השירה לחילוף חומרי נשימה (שאיפה-נשיפה) ומוצאת כאן סמליות רבה, לקלרינט (כלי נשיפה) - מנעד רגשות רחב. כך גם להורות. כך גם להורות.

די במילה "אח" לשקף מחדר עונג (הרמוניה), מאידך כאב (צרימה), וכל מה שביניהם.

האם מאלף בן משה את בנו או את השושנה? ערב לשלומנו או לשלומה? האם מסמלת השושנה את הזולת (בנו), את האני? את האבה, החיים, האמנות, את הקשר המנץ לפרוח ביניהם?

"אין לראות את הדברים היטב אלא בלב בלב. כי הדבר החשוב באמת סמוי מן העין", אומר השועל לנסיך הקטן וכן משה רואה מהלב ומקוה שכך יעשה גם ילדו: "כי הלב שלנו עמוק, וכמו השושנה הוא רחוי סודות, ולך הנסה להכניס לתוכו מוצץ - ..."

חוקר הספרות והסופר הרוסי ויקטור שקלובסקי (ממכונני אסכולת הפרומליסטים הרוסים) טען במאמרו "אמנות כתחבולה" כי באמנות, דווקא הזרה (דה-אוטומטיזציה), הפיכת המוכר לבלתי מוכר (ולא להפך כבתיסה הסימבוליסטית של פוטבניה) עשויה להאיר לנו דרך חדשה בקליטת הדברים ובחידודם, זאת מאחר שהדרך שבה אנו מורגלים - מקהה אותם. "כפי שאנשים הגרים על שפת הים מפסיקים לשמוע לאחר זמן את רחש הגלים, כך המציאות הופכת לכה מוכרת עד כי אנו חודלים מלראותה. מטרת האמנות, אם כן, היא לגרום לרחש הגלים להישמע שוב, להחזיר לאבן את אבניתה". נדמה שכמו בספר הנסיך הקטן, גם בספרו של בן משה משוקפת ומומחשת הזרה של המציאות. בכל הנוגע לזהות, להתהוות, למשמעות. לראייה, עמ' 95, השיר מזמור לשנה החדשה:

יש להשיב את האדם הקרמון לקדמותו, להצניע את הגוף שלא יתרום / יותר מדי / על זוג רגלים / (גב כואב, גלגלת פברה) - / להחזיר את האבן לאבן, את האש / לפרק ואת המפץ הגדול / אל השמש הקטנה / לחלם בתודעת כדור הארץ / געגועי לערש / המשפחה הגרעינית.

"עליך לגלות סבלנות ואורך רוח. תחילה תשב לך במרחק מה ממני, כך על הרשא. אני אציץ כך ואתה תשב דומם ולא תאמר דבה. כי הריבור הוא מקור כל אי הבנה. אך כל יום תוכל לשבת קרוב יותר אלי...". מסביר השועל לנסיך הקטן זוהי בדיק נקודת המוצא שממנה קולח פלג השקט בין בן משה וילדיו. לא מוגבלות שפת הרכים בשנים, לא חלוציות השיח הלשוני